

SUNDSKÄR 100 ÅR av Björn Frändegård

1898 köpte arrendatorn Carl Erik Carlsson fastigheten av hemmansägaren Per Mattson och hans hustru Anna Brita Mattson för 2000 kronor.

(Anna Brita undertecknade köpebrevet med sitt bomärke)

17.9.1916 (OBS samma dag som Ivar föddes) köpte sekreteraren i Kungliga Pensionsstyrelsen Ernst Cederberg fastigheten av Carl Erik Carlsson för en köpeskilling av 2000 kronor. Köpebrevet bevittnades av Torsten Mossberg och Frans Gustaf Söderman.

§5. Säljaren förbinder sig att utan kostnad för köparen ombesörja höstplöjning på den åker köparen anvisar.

§6. Säljaren har rätt till bostad för personligt bruk under sin återstående livstid bestående av ett rum jämte garderob samt försedd med kokspis eller kokskamin. Köparen äger att anvisa rummet antingen i det nuvarande boningshuset eller i byggnad som å hemmanet framdeles kan komma att uppföras.

§7. Rätt till vedbrand för husbehov under sin återstående livstid. Vedbranden får tagas allena å plats och av träd som köparen anvisar.

Rätt till potatisland och fiske för eget behov.

Morfar föddes i Söderhamn. Hans pappa, Karl August Cederberg arbetade som faktor på ett boktryckeri. Ernst mamma, Anna Brita Cederberg dog 1888 dog då Ernst bara var 9 år gammal. De levde under knappa ekonomiska förhållanden. Det visade sig att Ernst hade läshuvud. Har hört att någon präst stödde Ernst studier ekonomiskt. Ernst började studera juridik i Uppsala. Han var en glad gamäng som deltog med stor lust i kårlivet. Uppträdde ibland med sin dalmatiner.

1913 gifte han sig med Gerda. En av de två döttrarna till sjökaptenen Govert Kempff. Hemvisst på Östermalm, men bodde sina sista år i "gula längan" på Drottninghalms slott. Han var en välkänd profil i Stockholmsvimlet.

Många tidningsurklipp visar hur han "hjältemodigt" lett räddningsexpeditioner för grundstötta och förlista fartyg.

(Apropå vår Svalbardsresa så var han också kapten på kanonbåten Urd som 1883 gick upp till Svalbard för att hämta hem de övervintrade svenskarna. Däribland André.)

(Morfar var under 35 år svensk Hemslöjds ständige sekreterare (fram till 1955).

Ordförande var prins Eugen. Ungefär var 14:e dag besökte morfar prinsen. Arkitekten Anders Lundberg var knuten till svensk Hemslöjd och var en god vän till morfar. Han bodde också på Danderydsgatan. Därför beställdes också inredningen, möbler, mattor mm hos Hemslöjden.)

1916 pågick 1:a världskriget och förnödenheter var ransonerade. I Sundskär såg han en möjlighet att odla egna grönsaker och frukt. Han lade ner stor energi på att anlägga en inhägnad trädgård uppe vid stallet. Han skaffade också två lamm som på hösten slaktades och lades in i glasburkar. Mamma och Ivar hade hela sommaren kelat med lammen så när de serverades frågade de om detta var "Gullan eller Muffe" (minns ej vad de hette). Det tog bort all matlust.

Det var också en tid med nationalromantik, Zorn och hembygd rörelsen blomstrade. Ernst var en del av denna tids anda och en stor naturrälskare. Han sökte sig med båt ut i Stockholms skärgård. Han hade både flera segelbåtar och motorbåtar. Våra korgstolar stod i salongen på en större båt.

Enligt berättelserna hamnade flera av hans båtar på havets botten.

Morfar hamnade som sekreterare på Kungliga pensionsstyrelsen och slutade sin yrkeskarriär där som byrådirektör och satt med i Styrelsen. En aktad position.

1936/37 restaurerades hela huset av Harry Andersson. Taket, fasaden och stora delar av huset byggdes om enligt detaljerade anvisningar av arkitekten Anders Lundberg. Detta gällde också tapetprover och färgbrytningsscheman.

Huset var vid den tiden rätt ruffigt och mormor Gerda uppskattade inte så mycket sina vistelser på Sundskär. Morfar ville nu göra det så fint och bekvämt som möjligt för att förhoppningsvis på Gerda att trivas bättre.

Ny restaurering och ommålning skedde 1945.

Gubben Carlsson bodde till sin död uppe i Söderrummet. Han tyckte mycket om att få besök av mamma och Ivar och ville gärna hålla om dom i sitt knä.

Resultatet var att de fick mängder av löss som mormor fick försöka fånga med en blöt tvål. Inte så populärt.

Följande är berättelser som jag hört under min uppväxt:

En gång i augusti åkte morfar till Räfsnäs för att handla. Mormor väntade i stugan med sina två barn. Morfar kom inte. Det blev mörkt och mormor blev orolig. Vad hade hänt. Mormor satt uppe hela natten och befarade att morfar förlit och att hon blivit änka.

Morfar hade på tillbakavägen kört upp på stenrevet mellan Idskär och Hallskär. Båten sjönk och trots att det blåste rätt bra lyckades han simma över till Idskär. Gick sedan via Gålgryte fram till Brännskär. På grund av blåsten vågade han inte simma över sundet utan satt kvar på stranden och kunde se hur det lyste i stugan och mormor oroligt vankade fram och tillbaka hela natten.

Några år senare var han ute och seglade. Skulle komma åter efter några dagar. Mormor och barnen var kvar på Sundskär. Ernst semester tog slut och han skulle börja arbeta. Inte ett ljud från den pliktdrogne Ernst. Återigen stor oro för mormor.

Tillslut visade det sig att vindarna varit kraftiga och fört morfar till Gotland.

Sådana händelser påverkade säkert mormor som aldrig trivdes speciellt bra på Sundskär.

Det motiverade honom också att lägga ner mycken tid på att få fast telefon till ön. Något som han lyckades med efter flera år. (1935)

På den tiden arbetade man halvdag även på lördagar. Efter att ha lämnat arbetet begav sig morfar ner till Nybrokajen för att ta Vaxholmsbåten till Kapellskär. Där mötte Enok Nordström eller någon annan Sundskärsbo. Morfar var nog framme lagom till middagen på verandan.

På söndagen lämnade han den kära ön på eftermiddagen för att vara hemma i stan på kvällen. Mycket restid för få timmar kan tyckas men morfar hade nog trevligt på Vaxholmsbåten också.

Under senare år åkte mormor därför till något pensionat och morfar hade hushållerska på landet.

Ett önskemål på hushållerskan var under min uppväxt att hon skulle ha ett eget barn så att jag skulle få en lekkamrat.

Morfar fick, som han önskade, dö på Sundskär. Han var då här med en hushållerska. Vad som hände under morfars sista dygn vet vi inte. Konstigt var det dock att sista bladet ur hans noggrant förda dagbok var bortrivet. Morfar avled hastigt i hjärtatack. Hade de bråkat?

Av gamla handskrivna räkningar från 1919 framgår att Gubben Carlsson arbetade för 50 eller 60 öre i timmen beroende på arbetsuppgifter medan Theodor Norman debiterade 70 öre. Om man försöker få fram en grov beräkning av vad köpeskillingen 2000 kronor motsvarar i dagens penningvärde så kan man utgå från timersättningen 70 öre. En hantverkare idag debiterar ofta 700 kronor. 1000 gånger mer. Det motsvarar därför ungefär 1,5 – 2 miljoner idag.

Var hade morfar fått dessa pengar ifrån?

Gösta Bohman sade att han vunnit en hög vinst på premieobligationer. Kanske var det så.

Jag och min fru Sirkka har många gånger frågat oss hur vårt liv hade gestaltat sig utan Sundskär?

Skål och tack mormor och morfar!

Jag skrev ner det här och berättade detta (tillsammans med Vidingeolyckan 1888) vid Mossbergs, Wingses och vårt 100-årsjubileum den 6 augusti 2016.

Sammanlagt var vi 37 personer som grillade och hörde berättelser om våra familjers Sundskärshistoria.

PS.

2015 läste jag morfars alla dagböcker och fann följande:

1949 köpte morfar ”stora träbåten” en 7½ meter lång båt byggd på Söderöra. Den var oruffad och utrustad med en Albin 01- motor.

Tidigare hade han bara en snurrebåt med en Archimedessnurra.

Familjen Cederberg vistades på Sundskär från mitten av maj till september.

Varannan eller var tredje dag åkte man till Råfnäs för att handla mat.

Lite kuriosa:

1949 kom lumphandlare Pettersson ut med sin båt som kunde lasta 15 ton.

Han köpte 155 tomflaskor, 20 kg gamla kläder och den gamla spisen för 13 kronor.

Under 50-talet var morfar ofta krasslig. Hosta, snuva och övertemp verkade gå rundgång mellan mormor, morfar, pappa, mamma och mig.

1955 fick morfar problem med hjärtat (angina pectoris) och började äta Nitro.